

İki Dergi İçinden Kadın Sorunları*

Doç. Dr. Nazan AKSOY**

1980 sonrasında kadın sorunları gitgide daha çok kamu gündemini işgal etmeye başladı. 1980'lere kadar sesini pek duyurmamış olan muhafazakâr müs-lüman kadınlardan, Cumhuriyet'in yetiştirdiği laik ve "sosyal" kadın anlayışının da ötesinde çağdaş, modern ve kadınsı bir kimliği vurgulayan anlayışlara kadar uzanan geniş bir yelpazede kadınlar kendi sorunlarını dergi ve kitaplar aracılığıyla dile getirmeye başladılar. Geniş bir kadın kesiminin sorunlarını dile getirmek istemesi, bir anlamda, 80'ler sonrasında apolitik ortamında büyük siyasi sorunların siyasetten görece daha bağımsız toplumsal hareketlerin sivrilmesiyle açıklanabileceği gibi, Batı'da yayımlanan feminist kitap ve dergilerin 70'lerde Türkçe'ye çevrilmeye başlaması ve bu çevirilerin 80'ler sonrası ortamında daha çok okuyucu bulması ile de açıklanabilir.

1980'ler, Cumhuriyet döneminin yerleştirmeye çalıştığı kadın imajını zorlayan ve aşmaya çalışan bazı yaklaşımların tartışılmaya başlandığı dönemdir. Geleneksel muhafazakâr, dini değerlere bağlı kesimin kadına bakışı 1980'ler sonrasında yayına giren **KADIN ve AİLE, BİZİM AİLE** ve **MEKTUP** dergilerinde dile getirilmiş, çağdaş, modern Batılı kadın imajı ise **KADINCA, KADIN, ELELE, MARIE CLAIRE, VİZYON, RAPSODİ** gibi dergilerde üretilmiştir. Temelde iki farklı, hatta karşıt yaklaşımı yansıtan tutumları dolayısıyla örnek olarak iki dergiyi örnek seçtim: **Kadın ve Aile Dergisi** ile **KADINCA Dergisi**. Bütün dergiler aşağı yukarı aynı nitelikte bölümlere yer vermektedir. Kabaca sıralayacak olursak, evlilik ve aile, cinsellik, sağlık, moda, yemek, dekorasyon, kültür, siyaset ve kadın sorunları bu dergilerin başlıca konularıdır.

* 1992 yılı 8 Mart Kadınlar Günü'nde Atatürk Kitaplığı'nda yapılan konuşmanın metni.

** Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Bu dergilerin birinde, **KADIN ve AİLE** dergisinde yayımlanan yazıların başlıkları şöyledir: "Sevgi, Fedakârlık", "İnsan Olabilmek", "Kalp Temizliği", "Hayır Kurumlarının Daha Ciddi ve Titiz Çalışması", "Değerlerde Yozlaşma ve Fuhuş", "Sadakat ve Sorumluluk Bilinci" vs. Bütün bu yazılarda geleneksel aile değerlerini pekiştirmek, aile bireylerinin arasındaki ilişkilerde kadına birleştirici bir görev vermek gibi noktalar vurgulanmıştır. Gene aynı derginin "Evlilik ve Aile" bölümündeki yazılarda "Cennet Elimizde: Hanımın Beyine Karşı Davranışları", "Türk Ailesinin Günümüzdeki Sorunları", "Asrın Vebalarına Çare: Nikah ve Ailenin Temeli", "Evlilik Fetihidir" başlıkları altında evlilik kurumuna duyulan saygı anlatılmakta ama evlilikte kadının hakları konusu üzerinde hiç durulmamakta, çok-eşlilik, erkeklerin eşlerine dayak atmaları gibi sorunlara yer verilmemektedir. Sürekli olarak evlilik ilişkisinde kadın, itaatkârlığı, uyumluluğu ve özverisi ile tanımlanmakta, sadece "anne, eş ve evkadını" olarak sunulmaktadır. Kadın ve Aile dergisinde cinsellik konusuna hiç yer verilmemektedir. Yemek, moda bölümlerinde yemek pişirmek, ev işi, dikiş nakış, ev ekonomisinin parçası olarak görülmekte ve ev ekonomisine katkıları açısından ele alınmaktadır.

Sağlık konusunda ise genellikle her ay ortaya çıkabilecek gebelik sorununa değinilmekte, ama doğum kontrolünden hiç söz edilmemektedir. "Sigara ve Gebelik", "Gebelikte Beslenme", "Bulaşıcı Hastalıklar ve Gebelik", "Sindirim Sistemi ve Gebelik" gibi. Kadın ve feminizm başlığı altında ise daha çok, tarihteki büyük Türk kadınları anlatılmakta ya da Müslüman ülkelerin önde gelen kadınları ile yapılan görüşmelere yer verilmektedir. Çalışan kadınların da sorunlarına yer yer değinilmekle birlikte bu yazılar kadını çalışmaya özendirmekten çok caydırmaya yöneliktir. Kadının ev içi üretime yapacağı azami katkı ile aile bütçesine destek olması salık verilmektedir. Kadına ev dışında gösterilen alanlar ise genellikle hayır kurumları ile kadın çalışma gruplarıdır. Çalışmanın kadının özgürlüğünü ve kişiliğini kazanmasındaki payı hiç sözkonusu edilmemektedir. Kadın ve Aile dergisi geleneksel müslüman kadın kimliğini Batılaşmış kadın imajını tersine çevirerek tanımlamaya çalışmaktadır. Batılılaşmış kadının mutsuz, ezilen, sömürülen kadın olduğu, kadının hem evde hem de işte çalıştığı için iki yönlü bir sömürü düzeni içinde yaşadığı ileri sürülür. Laiklik ve modernleşmenin ev kadınlarına sağlayacağı hakların kadının güvencesi ve mutluluğu için ne kadar vazgeçilmez olduğu inancı yenilikçi ve laik ideolojilerce uzun yıllar savunulmuştur. Bu dergi ise laiklik ve modernizmi bir anlamda kadının aşağılanması ve sömürülmesi olarak görmekte ve kadınların bu açıdan politize olmasına karşı çıkmaktadır. Modernizmin getirdiği örneğin sömürü, iş bölümü, emek gibi kavramların yanısıra kadın bedeni, kadın çalışma grupları gibi daha çok feminist hareket içinde ortaya çıkan kavramlar da bu dergide modernizmi sorgulamak, modernizme karşı çıkmak için kullanılmaktadır. Laik muhafazakâr kadın dergilerinden ilk bakışta çok farklı görünmemekle birlikte derginin bütününde laikliği reddeden islami bir bakış açısı vardır. Ne var ki şiir yazmayı, kitap tanıtma yazılarını, el sanatlarını ve hat sanatını özendirmek için düzenlenen yarışmalarla kadının kendi yeteneklerini

gösterebilmesi için alanlar yaratılmaktadır. Ayrıca siyaset bölümü hem iç hem dış politikaya geniş yer vermekte ve kadınlara ev dünyası dışında ki dünyanın da varlığını göstererek bir anlamda kadının ev dışı dünya konusunda bilgilendirilmesinin önemini göstermektedir. Türkiye'nin gündemi, Körfez savaşı, seçim, Yugoslavya olayları bana bu derginin bütün muhafazakâr eğilimlerine karşılık Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde farklı bir kesimin kendi dünyasını dile getirmesine olanak verdiği için önemli gelmektedir.

Öte yandan 1978 yılında yayın hayatına başlayan **Kadınca** dergisi çağdaş, laik, modern kadın konusunda yepyeni bir tavır takınmaktadır. Bu dergi kadınlara sürekli kendilerini keşfetmelerini, özellikle de duygularını ve cinselliklerini tanımlarını salık vermekte, kadınları eylemci olmaya çağırmakta, kadınların karşı karşıya kaldığı toplumsal kısıtlamalar hep sorgulanmaktadır.

Bu derginin evlilik ve aile bölümünde "Evlilik Kararı", "Aile Tartışıldı", "Evliliğin İlk Adımında Çarpıklık Var", "Evlilik Kararı", "Boşanmak Felaket Olmasın" gibi başlıklar taşıyan yazılarda evliliğe bilinçli bir bakış, evliliğin kadın için tek yazgı olmadığı, evlilikte kadın ve erkeğin eşit sorumluluklar üstlenmeleri ve eşit hakları olması gerektiği vurgulanmakta, boşanmanın korkulacak ve utanılacak bir yönü olmadığı dile getirilmektedir. Kadının psikolojisine, beklentilerine önem verilmesi, geleneksel toplumun kadınlar üzerinde yarattığı baskıların tartışılmasına epeyce yer ayrılmaktadır. **Kadınca** dergisinin en önemli ve altı çizilmesi gereken yönü, kadın dergilerinin tarihsel serüveni açısından ele alındığında cinsellik konusuna olan yaklaşımıdır. Bu bölümde "Lise'de Cinsel Eğitim Dersi", "Doğumdan Sonra Seks Yaşamı", "Sevişmek Bir Şölendir", "Cinsellik Üzerine Yanlışlar ve Doğrular", "Cinsellikte Ne Nedir?" başlıklarından da görülebileceği gibi kadın cinselliğinin utandırılacak, bastırılacak bir sorun olmadığını vurgulayarak, geleneksel-laik kadın dergilerinden de kesinlikle ayrılmaktadır. Sağlık bölümünde genel insan sağlığı ele alınmakta, kadın ve feminizm konusunda ise ayrıntılı yazılara yer verilmektedir. "Mor Çatı'da Kadınlar Sıra Bekliyor", "Dünya Kadınlar Günü", "Kadın Dünyanın Güzel Yüzüdür", "Sıradan Kadın Yoktur" gibi bölümlerde kişilikli özgür bir kadın tipi desteklenmektedir. İç ve dış politikaya doğrudan doğruya yer verilmemekle birlikte dergi kadınlarla ilgili birçok kampanyayı desteklemektedir. "Dayak Artık Son Bulsun", "Kadınlar Kaymakam Olun", "Kadın Bakanlığı Kurulsun". **Kadınca**'nın hedeflediği kadın, kendini ve cinselliğini tanıdıkça kocasını en az tavizle yöneten, haklarını bilen, kararlı, kendi ayakları üzerinde duran, kendine saygılı, sağlığına, giyim kuşamına dikkat eden, özen gösteren, evini ve sofrasını modern bir biçimde düzenleyen çağdaş, laik bir kadın olarak tanımlanır. Ekonomik özgürlük önemsenir ancak bunu teşvik eden yazıların sayısı çok azdır. Ev kadınlığı aşığılanmaz, ama hedef olarak da gösterilmez.

NOT: Araştırmada yukarıda adı geçen dergilerin 1 Ocak 1991-1 Aralık 1991 arasındaki 12'şer sayısı kullanıldı.